

แนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ ในจังหวัดอุดรดิตถ์*

GUIDELINES FOR DEVELOPING MONKS AND NOVICES WHO MEMORIZE THE PATIMOKKHA IN UTTARADIT PROVINCE

พระสุเทพ ธมฺมทินโน¹, รวีโรจน์ ศรีคำภา² และ พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ³

Phra Suthep Dhammadinno¹, Raweeroe Sricompa² and Phramaha Sittichai Jayasiddhi³

¹⁻³บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

¹⁻³Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

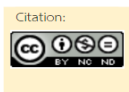
Corresponding Author's Email: suthep.251947@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 เมษายน 2026; วันที่แก้ไขบทความ 22 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 28 เมษายน 2569

Received 10 April 2026; Revised 22 April 2026; Accepted 28 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการสวดพระปาติโมกข์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสวดพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรดิตถ์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์สามเณร และ พระผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ในเขตจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 20 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีค่าความตรงด้านเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม มีค่าความเที่ยงของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความ

* พระสุเทพ ธมฺมทินโน, รวีโรจน์ ศรีคำภา และ พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ. (2569). แนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ ในจังหวัดอุดรดิตถ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(2), 1476-1490.

Phra Suthep Dhammadinno, Raweeroe Sricompa and Phramaha Sittichai Jayasiddhi. (2026). Guidelines For Developing Monks and Novices Who Memorize The Patimokkha In Uttaradit Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(2), 1476-1490.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

นำเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับการตีความตามบริบทของข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1) การสวดพระปาติโมกข์มีพัฒนาการตั้งแต่สมัยพุทธกาล เริ่มจากโอวาทปาฏิโมกข์และพัฒนาเป็นการบัญญัติสิกขาบทอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดสวดในวันอุโบสถทุกกึ่งเดือน เพื่อควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ จึงเป็นทั้งการทบทวนพระวินัย ตรวจสอบตนเอง และรักษาความมั่นคงของคณะสงฆ์

2) การสวดพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรดิตถ์ประสบปัญหาการขาดแคลนผู้ทรงจำบทสวด และการบวชระยะสั้น เนื้อหาภาษาบาลีมีความยาก ทำให้ผู้เรียนขาดความมั่นใจและแรงจูงใจในการศึกษา รวมถึงการสนับสนุนไม่เป็นระบบ และการใช้เทคโนโลยียังไม่แพร่หลาย ทำให้พัฒนาไม่ต่อเนื่อง

3) แนวทางพัฒนาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยคัดเลือกผู้มีศักยภาพและฝึกฝนอย่างต่อเนื่องพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้เหมาะสม พร้อมครูผู้เชี่ยวชาญดูแลใกล้ชิด และสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมสื่อเทคโนโลยี ระบบติดตามประเมินผล และความร่วมมือ เพื่อความยั่งยืนในการพัฒนา

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, พระภิกษุและสามเณร, พระปาติโมกข์, จังหวัดอุดรดิตถ์

Abstract

This research aimed to: 1) examine the historical background of Pātimokkha recitation as found in Buddhism; 2) investigate the problems and obstacles related to Pātimokkha recitation in Uttaradit Province; and 3) explore guidelines for developing monks and novices who memorize the Pātimokkha in Uttaradit Province. A qualitative research methodology was employed. The sample group consisted of 20 monks, novices, and Pātimokkha reciters within Uttaradit Province. The research instrument was an in-depth interview guide with content validity verified by experts and assessed for question appropriateness. Instrument reliability was established through triangulation to ensure data

trustworthiness. Data were analyzed using content analysis in conjunction with contextual interpretation.

The findings were as follows:

1) The Pātimokkha recitation has evolved since the time of the Buddha, originating from the Ovāda-pātimokkha and developing into a systematic codification of training rules. It was designated to be recited on Uposatha days every fortnight in order to regulate the conduct of monks, thereby serving as a means of reviewing the Vinaya, engaging in self-examination, and maintaining the stability of the Sangha.

2) Pātimokkha recitation in Uttaradit Province faces several challenges, including a shortage of monks who have memorized the recitation text and the prevalence of short-term ordination. The difficulty of the Pāli language content undermines learners' confidence and motivation to study, while unsystematic support and limited use of technology result in inconsistent and discontinuous development.

3) A systematic approach to development should be pursued, encompassing the selection of capable candidates and provision of continuous training, the development of appropriate curricula and instructional methods, close supervision by qualified teachers, and the cultivation of motivation. Additionally, the promotion of technological media, the establishment of monitoring and evaluation systems, and the fostering of collaboration are essential to ensure sustainable development.

Keywords: Development Guidelines, Monks and Novices, Pātimokkha, Uttaradit Province

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีโครงสร้างคำสอนครอบคลุมทั้งด้านหลักธรรมและหลักวินัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนามนุษย์ให้เข้าถึงความหลุดพ้นจากทุกข์อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ “พระธรรม” ทำหน้าที่เป็นแนวทางแห่งปัญญา ส่วน “พระวินัย” ทำหน้าที่เป็นกรอบควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้การดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงของพระศาสนา ในบรรดาวินัยทั้งหลาย “พระปาติโมกข์” นับเป็นหัวใจของพระวินัย เพราะเป็นการรวบรวมสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับพระภิกษุจำนวน 227 ข้อ เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการสำรวมกาย วาจา และใจ ให้บริสุทธิ์ผ่องใส และเหมาะสมแก่สมณสาธูป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541) ทั้งยังเป็นหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของหมู่สงฆ์ให้เกิดความสามัคคีและปราศจากความขัดแย้ง พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยมิใช่เพียงเพื่อควบคุมพฤติกรรมเท่านั้น หากยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “ความเรียบร้อยของสงฆ์ ความผาสุกแห่งสงฆ์ การช่มคนพาล และการอยู่ผาสุกของภิกษุผู้มีศีล” ดังปรากฏในพระไตรปิฎกว่า การบัญญัติสิกขาบทเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่สงฆ์โดยส่วนรวม (วิ.มหา. 4/10/13) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระปาติโมกข์มิใช่เพียงข้อบังคับ แต่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณภาพของพระสงฆ์ นอกจากนี้ การสวดพระปาติโมกข์ในวันอุโบสถยังเป็นกระบวนการตรวจสอบตนเอง (self-discipline) ของพระภิกษุ โดยเปิดโอกาสให้แสดงอาบัติและสำรวมระวังตนให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น อันเป็นการรักษามาตรฐานทางศีลธรรมของคณะสงฆ์ให้คงอยู่สม่ำเสมอ พระวินัยจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นรากฐานของพระศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “วินัยเป็นอายุของพระศาสนา” (วิ.จุ. 7/446/298) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กล่าวคือ หากพระสงฆ์ยังคงรักษาพระวินัยโดยเฉพาะพระปาติโมกข์ได้อย่างเคร่งครัด พระพุทธศาสนาย่อมดำรงอยู่อย่างมั่นคง แต่หากละเลยหรือเสื่อมถอย พระศาสนาย่อมเสื่อมตามไปด้วย พระปาติโมกข์จึงเป็นระบบฝึกฝนที่ควบคุมพฤติกรรมและพัฒนาคุณธรรมของพระสงฆ์ อันนำไปสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยรวม

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ในวันมาฆบูชา แก่พระอรหันต์ 1,250 รูปที่มาประชุมพร้อมเพรียงโดยมิได้นัดหมาย ณ เวฬุวันมหาวิหาร เหตุการณ์นี้สะท้อนถึงความเป็นระเบียบและความพร้อมเพรียงของคณะสงฆ์ในยุคต้นของพระพุทธศาสนา (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544) โอวาทปาติโมกข์เป็นการสรุปแก่นแท้ของ

พระพุทธศาสนา ครอบคลุมแนวทางการปฏิบัติอย่างย่อ โดยมีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ ไม่ทำบาป ทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำจิตให้บริสุทธิ์ อันครอบคลุมศีล สมาธิ และปัญญาพระพุทธองค์ทรงยืนยันหลักการดังกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่า “สพฺพปาปสฺส อภินิวกฺกมฺมํ” (จุ.ธ. 25/24/33) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งหมายถึง การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตของตนให้ผ่องใส เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย แสดงให้เห็นว่า หลักการนี้มีใช้เฉพาะพระพุทธเจ้าพระองค์เดียว แต่เป็นหลักสากลของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ นอกจากนี้ โอวาทปาติโมกข์ยังมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักการควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมของพระสงฆ์ให้ดำรงอยู่ในกรอบแห่งพระวินัย ควบคู่กับการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นตามลำดับ จึงถือได้ว่าเป็นทั้งหลักจริยธรรมและหลักปฏิบัติที่นำไปสู่ความสงบสุขของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายว่า โอวาทปาติโมกข์เป็น “หัวใจของพระพุทธศาสนา” เพราะเป็นการสรุปคำสอนทั้งหมดให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต, 2559) ดังนั้น โอวาทปาติโมกข์จึงมีคุณค่าอย่างยิ่งทั้งในเชิงหลักการและการปฏิบัติ เป็นรากฐานสำคัญของการดำรงอยู่และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกยุคสมัย

นอกจากนี้ พระปาติโมกข์เป็นกลไกสำคัญในการธำรงพระวินัยและความบริสุทธิ์ของหมู่สงฆ์ โดยรวบรวมสิกขาบทที่บัญญัติตามเหตุการณ์จริง มีบทบาทในการป้องกันความเสื่อมเสียและแก้ไขปัญหา ทั้งด้านความประพฤติส่วนบุคคลและความสัมพันธ์ในคณะสงฆ์ (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2547) พระวินัยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเรียบร้อย ความผาสุก ช่มชู้ และผู้ไม่ดี และคุ้มครองผู้ประพฤติดีในสังคมสงฆ์ จึงมิใช่เพียงข้อห้าม แต่เป็นระบบฝึกฝนเพื่อพัฒนาคุณภาพและจิตสำนึกทางศีลธรรมของพระสงฆ์ พุทธพจน์ “วินโย นาม สาสนสฺส อายุ” ชี้ให้เห็นว่าพระวินัยเป็นรากฐานของความมั่นคงแห่งพระศาสนา การสวดปาติโมกข์ในวันอุโบสถจึงเป็นกระบวนการทบทวนตนเองและรักษามาตรฐานสมณธรรมให้ยั่งยืน (วิ.มหา. 4/135/168) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การปฏิบัติดังกล่าวยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความเคารพในกฎระเบียบ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของพระสงฆ์ ในแง่วิชาการ พระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎกเดิม) ได้อธิบายว่า พระวินัยเป็นเสมือนโครงสร้างของสังคมสงฆ์ ที่ทำให้เกิดความเป็นระเบียบและความมั่นคง หากปราศจากพระวินัยแล้ว พระศาสนาย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต, 2540) ดังนั้น พระปาติโมกข์จึงมิใช่เพียงบทสวดในพิธีกรรม หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมพฤติกรรม การ

ตรวจสอบตนเอง และการพัฒนาคุณธรรมของพระสงฆ์ อันนำไปสู่การรักษาความบริสุทธิ์ของ พระศาสนา และทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่อย่างมั่นคงสืบไป พระปาติโมกข์เป็นกลไกสำคัญ ในการธำรงรักษาพระวินัยและความบริสุทธิ์ของหมู่สงฆ์ โดยรวบรวมสิกขาบทที่พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มีบทบาทในการป้องกันความเสื่อมเสียและแก้ไข ปัญหา ในสังคมสงฆ์ ครอบคลุมทั้งด้านความประพฤติส่วนบุคคลและความสัมพันธ์ในหมู่คณะ พระวินัย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเรียบร้อยและความผาสุกแก่สงฆ์ รวมถึงการข่มผู้ประพฤติไม่ดี และคุ้มครองผู้ตั้งมั่นในความดี จึงมิใช่เพียงข้อห้าม แต่เป็นระบบการฝึกฝนเพื่อพัฒนาศีลธรรม และเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่พระภิกษุโดยรวม พุทธพจน์ “วินโย นาม สาสนสส อายุ” แสดง ให้เห็นถึงความสำคัญของพระวินัยการสวดปาติโมกข์ในวันอุโบสถจึงช่วยทบทวนตนเองและ รักษาพระศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ รฐิตญาโณ), 2540)

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์เป็นภารกิจ สำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เนื่องจากการสวดพระปาติโมกข์เป็นหัวใจของการ ธำรงพระวินัยและความเป็นระเบียบของคณะสงฆ์ การส่งเสริมให้มีผู้ทรงจำบทสวดอย่างถูกต้อง และแม่นยำ จะช่วยรักษามาตรฐานแห่งสมณธรรมให้คงอยู่ ควรมีการคัดเลือกผู้มีศักยภาพและ ความสนใจเข้าสู่กระบวนการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรและวิธีการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน รวมถึงการสนับสนุนจากครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้เกิด การสืบทอดองค์ความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการสวดพระปาติโมกข์ที่ปรากฏใน พระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสวดพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรดิตถ์
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ใน จังหวัดอุดรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรดิตถ์” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ทั้งการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนามร่วมกัน ในส่วนเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้มีประสบการณ์จริงในชุมชนเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการ

2) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยศึกษาอำเภอได้แก่ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ อำเภอดรอน อำเภอลับแล เป็นต้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 20 รูป ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทและประสบการณ์ตรงประกอบด้วยพระสงฆ์ สามเณร และพระผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ในเขตจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุม

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวทางการพัฒนาพระภิกษุที่ทรงจำการสวดพระปาฏิโมกข์ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำการสวดพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรดิตถ์ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังใช้เครื่องมือเสริม เช่น เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป เพื่อสนับสนุนการเก็บข้อมูลภาคสนาม เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง รวมทั้งได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้มีความถูกต้องทางวิชาการ ทำให้ข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้งแหล่งเอกสารและภาคสนาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการวิเคราะห์ควบคู่กับข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดต่าง ๆ ในส่วนภาคสนาม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 รูป เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมีการบันทึกข้อมูลทั้งในรูปแบบการจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียงเพื่อความครบถ้วนถูกต้องจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ตามประเด็นหลัก

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักผู้วิจัยจัดลำดับและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลจากเอกสารถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดและฐานข้อมูลในการอธิบายประเด็นการศึกษา ส่วนข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูล 20 รูป ถูกถอดความ จัดหมวดหมู่ และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ จากนั้นนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์ร่วมกันโดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม เพื่ออธิบายแนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์อย่างเป็นระบบ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วน

6) การนำเสนอผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรธานี” โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ เพื่อสะท้อนแนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาความเพื่อให้เห็นภาพรวมและสาระสำคัญของผลการวิจัยอย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

การสวดพระปาติโมกข์มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยเริ่มจากการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันตสาวก ซึ่งเป็นหลักคำสอนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตในสมณเพศ เมื่อจำนวนพระภิกษุเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดความจำเป็นในการกำหนดระเบียบวินัย พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ และกำหนดให้มีการสวดพระปาติโมกข์ในวันอุโบสถทุกทั้งเดือน การประชุมสงฆ์ในวัน 8 ค่ำ 14 ค่ำ และ 15 ค่ำ เป็น

พัฒนาการของการรวมหมู่ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นระบบการสวดพระปาติโมกข์อย่างชัดเจน การสวดมิใช่เพียงการท่องจำ แต่เป็นการทบทวนพระวินัยและตรวจสอบตนเอง ช่วยรักษาความบริสุทธิ์ ความเป็นระเบียบ และความสามัคคีของคณะสงฆ์ พระวินัยและการสวดปาติโมกข์จึงมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงของพระศาสนา เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาพระภิกษุสามเณร และธำรงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน

2. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

การสวดพระปาติโมกข์ยังประสบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะการขาดแคลนพระภิกษุสามเณรผู้มีความสามารถในการทรงจำทสวด เนื่องจากจำนวนผู้บวชลดลงและส่วนใหญ่เป็นการบวชระยะสั้น ทำให้การศึกษาและฝึกฝนขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งเนื้อหาพระปาติโมกข์เป็นภาษาบาลีที่มีความยาก ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจและความมั่นใจในการสวด นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านแรงจูงใจในการศึกษาเล่าเรียน พระภิกษุสามเณรบางส่วนให้ความสำคัญกับภารกิจอื่นมากกว่า การสนับสนุนจากหน่วยงานและคณะสงฆ์ยังไม่เป็นระบบ ทั้งด้านหลักสูตร การฝึกอบรม และการติดตามประเมินผล รวมถึงสภาพสังคมและกระแสข่าวที่กระทบต่อศรัทธาของประชาชน และการใช้สื่อเทคโนโลยียังไม่แพร่หลาย ทำให้การพัฒนาขาดประสิทธิภาพ

3. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

แนวทางการพัฒนาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ เริ่มจากการคัดเลือกผู้มีความรู้ศักยภาพและความสนใจเข้าสู่กระบวนการฝึกฝน พร้อมพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสม โดยเน้นทั้งการท่องจำและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ควรมีครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญคอยดูแลและถ่ายทอดอย่างใกล้ชิด เพื่อเสริมสร้างความถูกต้องและความมั่นใจในการสวด ควรสร้างแรงจูงใจผ่านกิจกรรม การประกวด และการยกย่องเชิดชู ส่งเสริมการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ จัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สร้างความร่วมมือระหว่างวัด สำนักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาสภาพแวดล้อมและปัจจัยสนับสนุนให้เอื้อต่อการศึกษา รวมถึงปลูกฝังคุณธรรมและตระหนักในคุณค่าของพระวินัยเพื่อความยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การสวดพระปาติโมกข์มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยเริ่มจากการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญที่มุ่งเน้นการละชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ก่อนจะพัฒนาเป็นการสวดพระปาติโมกข์ในวันอุโบสถอย่างเป็นระบบในเวลาต่อมา ทั้งนี้ การกำหนดให้มีการสวดพระปาติโมกข์เป็นประจำทุกกึ่งเดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระภิกษุได้ทบทวนพระวินัย ตรวจสอบตนเอง และรักษาความบริสุทธิ์ของหมู่สงฆ์อย่างต่อเนื่อง ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า เมื่อจำนวนพระภิกษุเพิ่มมากขึ้นและมีความหลากหลายด้านพื้นฐานและพฤติกรรม จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดระเบียบแบบแผนเพื่อควบคุมความประพฤติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การสวดพระปาติโมกข์จึงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการควบคุม ดูแล และส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการธำรงรักษาพระธรรมวินัยให้คงอยู่ไม่เสื่อมคลาย นอกจากนี้ การกำหนดวันอุโบสถให้พระสงฆ์มาประชุมร่วมกัน ยังเป็นการสร้างความสามัคคีและความเป็นเอกภาพในหมู่สงฆ์ เนื่องจากการเปิดโอกาสให้มีการแสดงอาบัติและยอมรับความผิดพลาดของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการรักษาความโปร่งใสและความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบุญเกิด อิทธิมนุโต (ชูบุตร) (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาภิกขุปาติโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า ภิกขุปาติโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าวิปัสสี โดยเริ่มจากการแสดงโอวาทปาติโมกข์โดยยังไม่มีระเบียบวิธีศึกษาบทอย่างเป็นระบบ ต่อมาในสมัยพุทธกาลจึงได้มีการบัญญัติภิกขุปาติโมกข์ขึ้นเป็นหลักวินัยสำหรับพระภิกษุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและควบคุมความประพฤติของสงฆ์ ภิกขุปาติโมกข์มีความสำคัญในการช่วยให้พระภิกษุได้ทบทวนศีลและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นหลักประกันความบริสุทธิ์และความเป็นระเบียบของคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังพบปัญหาด้านจำนวนผู้สวดที่ลดลง และการขาดแคลนเอกสารตำราที่เพียงพอ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ส่งผลต่อการเรียนรู้และการเผยแพร่ ดังนั้น แนวทางส่งเสริมจึงควรมุ่งพัฒนาในด้านวัด บุคลากร พระสงฆ์ ตำรา และการเผยแพร่ เพื่อให้การสืบทอดภิกขุปาติโมกข์เป็นไปอย่างถูกต้องและยั่งยืนต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการสวดพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรธานีประกอบด้วยหลายประการ ได้แก่ การขาดแคลนพระภิกษุและสามเณรผู้มีความสามารถในการทรงจำพระปาติโมกข์อย่างถูกต้อง ความยากของเนื้อหาที่เป็น

ภาษาบาลีซึ่งมีจำนวนมาก ปัญหาด้านแรงจูงใจในการศึกษา รวมถึงการขาดระบบการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อความศรัทธาและการสนับสนุนจากประชาชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ปัจจุบันรูปแบบการบวชของพระภิกษุส่วนใหญ่เป็นการบวชระยะสั้น ทำให้ขาดระยะเวลาในการศึกษาเล่าเรียนพระวินัยอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้พระภิกษุสามเณรต้องเผชิญกับภารกิจและแรงกดดันด้านอื่น ๆ มากขึ้น จึงลดความสำคัญของการศึกษาพระปาติโมกข์ลง นอกจากนี้ เนื้อหาของพระปาติโมกข์ที่มีความละเอียดซับซ้อนและเป็นภาษาบาลี ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้และการจดจำ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีขาดพื้นฐานด้านภาษาบาลี อีกทั้ง การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่เป็นระบบ ทั้งในด้านหลักสูตร การฝึกอบรม และการติดตามประเมินผล ส่งผลให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง และไม่สามารถสร้างพระภิกษุสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ได้อย่างเพียงพอ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระประจักษ์ ปิยสีโล และคณะ (2567)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมพระสงฆ์ผู้ทรงพระปาติโมกข์ของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง” ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมพระสงฆ์ผู้ทรงพระปาติโมกข์มีทั้งจุดแข็งและข้อจำกัด โดยจุดแข็งคือสำนักเรียนมีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ขณะที่จุดอ่อนคือการขาดงบประมาณและบุคลากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ ส่วนโอกาสอยู่ที่การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้หมุนเวียนแสดงปาติโมกข์ และอุปสรรคสำคัญคือการขาดการประชาสัมพันธ์และการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ องค์ประกอบของการส่งเสริมเน้นการวางแผนอย่างเป็นระบบ การตรวจสอบมาตรฐาน และการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในด้านกระบวนการส่งเสริม พบว่ามีการพัฒนาทั้งด้านความรู้ เจตคติ ความสามารถ ทักษะ และบุคลิกภาพของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจในพระวินัย มีทัศนคติที่ดี และสามารถสวดพระปาติโมกข์ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การธำรงรักษาพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรธานี ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ โดยเน้นการคัดเลือกผู้มีความรู้ศักยภาพ การพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม การจัดให้มีครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ การสร้างแรงจูงใจในการศึกษา ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมและระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การทรงจำพระปาติโมกข์เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทั้งความรู้ ความเข้าใจ และความเพียรพยายามอย่างสูง หากขาดการวางแผนและการสนับสนุนที่เหมาะสม ย่อมทำให้การ

พัฒนาไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร อีกทั้งบริบทของสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้พระภิกษุสามเณรต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านเวลาและแรงจูงใจ จึงจำเป็นต้องมีระบบส่งเสริมที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างจริงจัง นอกจากนี้ การมีครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญและการใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสม เช่น การฝึกท่องจำอย่างเป็นระบบ การอธิบายความหมาย และการใช้สื่อเทคโนโลยี จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและจดจำเนื้อหาพระปาติโมกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการสร้างแรงจูงใจผ่านการยกย่องเชิดชูเกียรติหรือการจัดกิจกรรมส่งเสริม ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหามันสิ วิจิตรมโ** (**อารยะนรากุล**) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมพระสงฆ์ผู้ทรงพระปาฏิโมกข์ในอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการปรับปรุง (Action) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการตรวจสอบ (Check) การวางแผน (Plan) และการปฏิบัติ (Do) ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ในการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุไม่มีผลต่อความคิดเห็น แต่พรรษา ระดับการศึกษา และความรู้ทางธรรมบาลีมีผลอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาในทุกขั้นตอนของกระบวนการ PDCA เช่น การวางแผนไม่ชัดเจน การขาดบุคลากร การตรวจสอบไม่เป็นระบบ และการปรับปรุงไม่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ดังนั้น แนวทางพัฒนาควรมุ่งเน้นการจัดระบบบริหารจัดการให้ชัดเจน พัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ ทัศนคติที่ดี ใช้การตรวจสอบโดยผู้เกี่ยวข้อง และปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย ควบคู่กับการใช้สื่อและวิธีการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการพัฒนา

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำการสวดพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำการสวดพระปาติโมกข์ และการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ตามภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำการสวดพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุดรธานี” ได้ดังนี้

1) การพัฒนาต้องเป็น “ระบบบูรณาการหลายมิติ” องค์ความรู้สำคัญคือ การพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ ไม่สามารถดำเนินการเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่ต้องบูรณาการหลายมิติ ได้แก่ ด้านบุคลากร หลักสูตร กิจกรรม งบประมาณ และสื่อเทคโนโลยี ร่วมกันกล่าวคือ หากขาดมิติใดมิติหนึ่ง จะทำให้การพัฒนาไม่สมบูรณ์และไม่ยั่งยืน

2) กระบวนการเรียนรู้ต้องมี “แบบแผนและขั้นตอน” การสร้างผู้ทรงจำพระปาติโมกข์จำเป็นต้องมีระบบการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอน เช่น การฝึกสวดจากง่ายไปยาก การทบทวนซ้ำ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่ององค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า “ความสำเร็จไม่ได้เกิดจากความจำเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการฝึกที่เป็นระบบ”

3) การพัฒนาทักษะต้องควบคู่ “สมาธิและสติ” การทรงจำพระปาติโมกข์ไม่ใช่เพียงทักษะด้านความจำ แต่ต้องอาศัยการพัฒนาจิต ได้แก่ สมาธิ สติ และความตั้งมั่นซึ่งเป็นไปตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ทำให้การจดจำมีความแม่นยำและมั่นคงยิ่งขึ้น

4) การสร้างแรงจูงใจเป็น “หัวใจของความสำเร็จ” องค์ความรู้สำคัญคือ ต้องมีการสร้างแรงจูงใจทั้งภายใน (ศรัทธา ความเพียร) และภายนอก (การยกย่อง รางวัล การประกาศความสำเร็จ) เพราะแรงจูงใจเป็นพลังผลักดันให้เกิดความพยายามอย่างต่อเนื่องในการฝึกสวด

5) การพัฒนาต้องเน้น “การสร้างเจตคติที่ดี” การปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อพระปาติโมกข์ เช่น เห็นคุณค่า เห็นความสำคัญต่อพระศาสนา เป็นองค์ความรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเต็มใจและตั้งใจฝึกฝน ไม่ใช่เพียงทำตามหน้าที่

6) การสนับสนุนจากองค์กรสงฆ์เป็น “ปัจจัยเชิงโครงสร้าง” การพัฒนาจะเกิดผลจริง ต้องมีการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ในระดับนโยบาย เช่น การกำหนดหลักสูตร การจัดครูผู้สอน การสนับสนุนงบประมาณ การสร้างระบบฝึกอบรม เป็นต้น ซึ่งถือเป็น “โครงสร้างรองรับ” ให้การพัฒนาเกิดผลอย่างยั่งยืน

7) การใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือการนำสื่อสมัยใหม่ เช่น เสียงบันทึก วิดีโอ หรือสื่อออนไลน์ มาช่วยในการฝึกสวด จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็ว เข้าถึงง่าย และสามารถทบทวนได้ตลอดเวลา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรผู้ทรงจำการสวดพระปาติโมกข์ในจังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบตามหลัก PDCA ควบคู่กับการคัดเลือกผู้มีศักยภาพและส่งเสริมการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและจริงจังจึงมีการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน โดยเน้นทั้งการท่องจำ ความเข้าใจ และการนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง พร้อมทั้งสนับสนุนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญและการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม รวมถึงการสร้างแรงจูงใจ การติดตามประเมินผล และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1) วัดและสำนักเรียนควรนำแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการฝึกท่องจำอย่างเป็นระบบควบคู่กับความเข้าใจในเนื้อหา 2) ควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการและกิจกรรมเสริมทักษะ เช่น การฝึกสวด การสอบวัดผล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสำนักเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนา 3) ควรนำเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่มาใช้สนับสนุนการเรียนการสอน เช่น สื่อเสียงหรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและฝึกฝนได้

อย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษารูปแบบการพัฒนา พระภิกษุสามเณรผู้ทรงจำพระปาติโมกข์ในพื้นที่อื่น เพื่อนำมาเปรียบเทียบและพัฒนาเป็น รูปแบบที่เหมาะสมในระดับประเทศ 2) ควรศึกษาปัจจัยเชิงลึกที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนรู้ พระวินัยของพระภิกษุสามเณร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการศึกษา 3) ควรวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น รูปแบบการสอนหรือสื่อดิจิทัล ที่ช่วยให้การ จดจำและการเข้าใจพระปาติโมกข์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2547). ธรรมะกับการครองชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2540) พระวินัยกับการดำรงพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2541). วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธ ธรรม.
- พระบุญเกิด อธิมนูโต (ชูบุตร). (2554). การศึกษาภิกษุปาติโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระประจักษ์ ปิยสีโล และคณะ. (2567). กระบวนการส่งเสริมพระสงฆ์ผู้ทรงพระปาติโมกข์ของ คณะสงฆ์ อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามณีสวี ฐิตธมโม (อารยะนรากุล). (2562). การส่งเสริมพระสงฆ์ผู้ทรงพระปาฏิโมกข์ใน อำเภอยะลา จังหวัดนครราชสีมา. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 2(1),11.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2544). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2540). ประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.